NAUJI ARCHEOLOGIJOS OBJEKTAI

Arūnas STRAZDAS

2002 m. KPC toliau žvalgė įvairius archeologijos objektus ir radimvietes. Straipsnyje aprašomi lankyti nauji ar archeologinėje literatūroje neminėti archeologijos objektai.

Bartonių kapinynas (Jonavos r.).

Kapinynas yra 0,45 km į P nuo Neries kairiojo kranto ir 0,2 km į Š nuo Šešuvos–Stašėnų kelio, Bartonių tvenkinio saloje.

Kapinynas buvo įrengtas smėlio kalvoje, kuri dabar apaugusi pušynu. Aplink iškasus žvyrą, kalva virto sala.

Bronislavo Drabavičiaus (g. 1923 m.) pasakojimu, šioje vietoje buvo kapinės, prie caro aptvertos medine tvora, čia stovėjęs medinis kryžius, o apie 1930 m. dar palaidoti du Dovydėnienės sūnūs. 1939 m. dalijant Bartonių k. žemę, matininkas Onaitis kapeliams buvo palikęs 1 ha plotą. Apie 1960 m. šalia kapinių buvo pradėtas kasti žvyras. Kai pasipylė žmonių kaulai, Vlado Kulviečio rūpesčiu darbai nutraukti, nes čia buvę palaidoti jo tėvai.

Marijono Drabavičiaus pasakojimu, prieš kokius 7 m. kapinyne kasinėjo studentai iš Kauno. Apie tai jis pranešęs policijai. Pareigūnai buvo atvykę į vietą, tačiau kuo viskas baigėsi, M. Drabavičius nežino.

Dalį kapinyne lobių ieškotojų aptiktų radinių nupirko VDKM (buvo nupirkti žalvariniai žiedai), 2 piniginės pateko į Lietuvos banko muziejų, dalis radinių yra privačiuose rinkiniuose. Žinomos 34 kapinyne rastos monetos, kaldintos XV–XVII a. (plačiau žr. E. Ivanauskas, *Monetos ir žetonai Lietuvos senkapiuose 1387–1850*, V., 2001, p. 37).

Sprendžiant pagal radinius, kapinyne laidota XIV a. pabaigoje – XVII a., vėliau čia buvo kaimo kapinės, kuriose laidota dar ir XIX a., o paskutinieji mirusieji palaidoti net XX a. pirmojoje pusėje.

Kapinyną pasiūlyta įtraukti į Archeologinių vietų sąrašą.

Užupių pilkapynas II (Jonavos r.)

Pilkapynas yra 0,4 km į ŠV nuo Šventosios ir Malkonio santakos, 0,3 km į Š nuo Šventosios dešiniojo kranto ir 0,1 km į V nuo Užupių pilkapyno, vadinamo Kapčiais, miške.

Pilkapynas yra ant pirmosios Šventosios terasos. Jame suskaičiuota 11 pilkapių (2 iš jų abejotini). Pilkapių sampilai – 4,5–9 m skersmens ir 0,2–1,0 m aukščio. Š pilkapio pakraštį kliudo miško keliukas. Viename pilkapyje pastebėta sena duobė. Sprendžiant pagal išvaizdą, pilkapiai datuojami I tūkst. antrąja puse. Pilkapyną siūloma įtraukti į Archeologinių vietų sąrašą.

Paliepio monetų lobio radimo vieta (Kaišiadorių r.)

Edmundas Tomkus prieš 3–4 m., akėdamas bulves Paliepio k., rado išvirtusią monetą. Radėjo liudijimu, tai buvęs taleris. Kaldinimo metų jis neatsiminė. Monetą E. Tomkus pardavęs kolekcionieriui. Po to du kartus monetos radimo vietoje lankėsi greičiausiai lobių ieškotojai, nors E. Tomkus sakė, jog tai buvę Kauno muziejaus darbuotojai, kurie suradę dar vieną monetą ir lyg „zvambaliuką“. Kadangi oras buvęs nekoks (pradėjo snigti), E. Tomkus palikęs ieškotojus, kurie, jo nuomone, dar galėjo rasti ir daugiau monetų.

Dabar lobio radimo vietoje yra dirbamas laukas. Anksčiau čia buvo melioruojama, yra melioratorių įrengtas vandens rinktuvas, šalia kurio ir buvo rastos monetos. Greičiausiai melioracijos metu lobis buvo paskleistas ar net ir surastas, o lobių ieškotojai surinko tik lobio likučius.

Antakščių kapinynas (Molėtų r.)

Kapinynas yra 1 km į ŠR nuo Lukšto ežero, 0,15 km į ŠV nuo Antakščių piliakalnio II ir tiek pat į VŠV nuo Vastapos dešiniojo kranto.

Kapinynas buvo įrengtas įsiterpusioje į Vastapos slėnį nedidelėje žvyringoje apie 60 m skersmens prie pagrindo ir 3–4 m aukščio kalvelėje, kuri dabar apaugusi pavienėmis pušelėmis. ŠV kalvelė pereina į gretimas aukštumas. Kalvelės P pakraštys neseniai dar buvo ariamas. Čia žemės paviršiuje pastebimi žmonių kaulai.

Pavyko sužinoti, kad 2001 ar 2002 m. lobių ieškotojai kalvelėje kasinėdami ir naudodami metalų ieškiklius, rado XVI a. monetų, sukapotų sidabrinių papuošalų fragmentų, žalvarinių papuošalų, žirgo galvų su žąslais. Lobių ieškotojų „tyrimų“ vietose pastebimos iškastos ir užpiltos duobės, kai kurios tvarkingai užvelėnuotos. Pavyko gauti 3 žalvarines plokštines seges ir žalvarinę adatinę. Sprendžiant pagal radinius, kapinyne buvo laidojama XIV–XVI a. Be žmonių kapų, čia būta ir žirgų palaidojimų.

Kapinyną pasiūlyta įtraukti į Archeologinių vietų sąrašą.

Ročiškės dvarvietė (Raseinių r.)

Dvarvietė yra 0,8 km į R nuo Ugionių bažnyčios, 0,55 km į ŠR nuo Dubysos kairiojo kranto, 0,5 km į ŠV nuo Ročiškės piliakalnio ir tiek pat į PR nuo Ugionių k. kapinių.

Dvaras buvo įsikūręs ant viršutinės Dubysos terasos, bevardžio upelio kairiajame krante. Dabar tai dirbamas laukas.

Dvarvietę 1998 m. išaiškino KPC archeologas E. Ivanauskas. Jis čia aptiko įvairių plokštinių koklių fragmentų, monetų (2 Žygimanto IV Vazos šilingus, 15 Jono Kazimiero šilingų, Kristinos šilingą, Aleksandro I 2 kapeikas), švino kulkų, švininių verpstukų, žalvarinį antpirštį, žalvarinę sagtelę.

2002 m. ariamame dirvos paviršiuje taip pat rasta įvairių koklių fragmentų, puodų šukių, molinės keptuvės kojelė ir rankena, moneta (Jono Kazimiero šilingas).

Dvarvietė datuojama XVII–XVIII a. Ją pasiūlyta įtraukti į Archeologinių vietų sąrašą.

Vaškučių senovės gyvenvietė (Raseinių r.)

Senovės gyvenvietė yra 1,6 km į PPV nuo Betygalos bažnyčios, 0,7 km į PV nuo Betygalos piliakalnio ir 0,1 km į PR nuo Dubysos ir Vaškutės santakos, Vaškutės kairiajame krante.

Senovės gyvenvietė buvo įsikūrusi ant pirmosios Dubysos terasos, gana lygiame lauke, Vaškutės upelio krante. Iš V ir PV gyvenvietę juosia Dubysos slėnis, iš Š – Vaškutės upelis, iš R riboja status Dubysos slėnio šlaitas. Arime rasta lipdytos keramikos grublėtu, lygiu paviršiumi, geležinio peiliuko fragmentas (įkotė), švininis verpstukas, geležies gargažių, molio tinko, titnago skeltė ir nuoskala (gremžtuko (?) dalis). Po armeniu aptiktas 10–15 cm storio kultūrinis sluoksnis. Vietomis jis jau perartas (į paviršių verčiasi smėlis).

Senovės gyvenvietė datuojama I tūkst., nors čia buvo gyvenama ir vėliau – paviršiuje pastebima ir kaimavietės šukių.

Senovės gyvenvietę pasiūlyta įtraukti į Archeologinių vietų sąrašą.

Šėtijų kapinynas (Šakių r.)

Kapinynas yra 0,25 km į Š nuo Liekės pralaidos Zapyškio–Mikytų kelyje ir 0,1 km į ŠR nuo Šėtijų piliakalnio, vadinamo Jundakalniu, į R nuo Zapyškio–Mikytų kelio.

Kapinynas buvo įrengtas nedidelėje pakilumoje, esančioje Nemuno slėnyje, bevardžio upelio kairiajame krante. Dabar didžioji kapinyno dalis – dirvonuojantis laukas ir tik Š dalis dirbama. Pavyko sužinoti, kad 2001 ar 2002 m. lobių ieškotojai šioje vietoje, naudodami metalo ieškiklį, rado žalvarinių dirbinių. Iš jų pavyko gauti 3 žalvarinės vytinės antkaklės gabalus, juostinės apyrankės fragmentą, įviją, pasaginės (?) segės fragmentą ir 3 susilydžiusio žalvario gabalėlius. Visi radiniai buvę ugnyje. 2002 m. žvalgymo metu aptikta žalvarinės pasaginės segės gyvuliniais galais galvutė, lankinės segės fragmentėlis, 4 susilydę žalvario gabalėliai (greičiausiai buvusių segių dalys) ir žalvarinė skardelė.

Kapinynas datuojamas VII–XIII a. Jį siūloma įtraukti į Archeologinių vietų sąrašą.

Rokantų medžio anglių degyklos (Vilniaus r.)

Medžio anglių degyklos yra apie 0,2 km į ŠR nuo Rokantų k. ir Vilnios dešiniojo kranto, Vilniaus miškų urėdijos Mickūnų girininkijos 130, 131, 133, 143, 144 ir 145 kvartaluose.

Iš viso suskaičiuoti 35 sampilai (medžio anglių degyklos). 17 iš jų – apskriti, panašūs į pilkapius, kiti – pailgi. Apskritieji sampilai – 7–11,5 m skersmens ir 0,2–1 m aukščio. Juos supa duobės, kai kur susiliejančios ir virstančios grioviais. Pailgieji sampilai – 12–24 m ilgio, 5–7 m pločio ir 0,4–0,7 m aukščio. Šių sampilų šonuose, kartais ir galuose pastebimi grioviai. Sampilai išsimėtę dideliame miško plote, net šešiuose miško kvartaluose. Pilkapiais jie nelaikytini, nors kai kurie sampilai ir panašūs į pilkapius. Per vieno pailgo sampilo vidurį eina kvartalinė proskyna, kitų dviejų tokių sampilų galus ji tik kliudo. Praardytose vietose pastebėta medžio anglių. Jų pastebėta ir apskritame sampile iškastoje duobėje.

NEW ARCHAEOLOGICAL OBJECTS

In 2002 KPC surveyed new archaeological objects. During the explorations they established that the following new objects had to be included into the list of archaeological places: the Užupiai barrow cemetery, the Bartonys cemetery (Jonava district), the Antakščiai cemetery (Molėtai district), the Ročiškė manor site, the Vaškučiai ancient settlement (Raseiniai district), the Šėtijai cemetery (Šakiai district) and the Rokantai charcoal kilns (Vilnius district).

ŽVALGYMAI JAROS IR MALEIŠOS UPIŲ SLĖNIUOSE (ANYKŠČIŲ R.)

Andra STRIMAITIENĖ

2002 m. lankytasi Anykščių r. Svėdasų apylinkėje ir Rokiškio r. Kamajų apylinkėse. Žvalgyta 2 maršrutais: *Maleišos upės* slėnio ir *Jaros upės* slėnio atkarpoje nuo jos ištakų iš buvusio Jaros ežero iki Bajorupio (Svėdasos) žiočių. Žvalgymų tikslas: aplankyti šaltiniuose ir literatūroje minimus objektus šalia Maleišos upės, nustatyti jų archeologinę vertę, patikslinti turimą informaciją bei geležies amžiaus radimviečių paieška Jaros paslėnyje.